

СЕМАНТИКО-СИНТАГМАТИЧНИ ОСОБЕНОСТИ НА ПРЕДЛОЗИТЕ В БЪЛГАРСКИТЕ ДВУПРЕДЛОЖНИ КОНСТРУКЦИИ

Проф. д-р Гочо Гочев,
доц. д-р Сийка Гочева

Великотърновски университет „Св. св. Кирил и Методий“

Резюме. Семантико-синтагматичният анализ на българските двупредложни конструкции разкрива, че те се формират чрез два основни механизма – семантичен (езиков) и смислов (неезиков). Семантичните конструкции са характерни за съчетаването на предлози със синонимни отношения, а смисловите възникват при обединяването на широкозначен предлог с предложно съчетание. Семантичната връзка на двата предлога ги превръща в единен знак с единно значение. При смисловата връзка предлозите не образуват единно семантично цяло, те са маркери за релевантност, участващи в организирането на изказването/изречението като смислообразуващи елементи. Словоредът в двупредложните конструкции зависи от семантичния обем на значенията на предлозите: при условно еднакъв обем той е свободен, при наличието на предлог с по-широк обем той е фиксиран – предлогът с по-широк обем заема първа позиция. Обособяването на семантични и смислови разновидности не само спомага за систематизирането на двупредложните конструкции, но може да служи и за разграничаването им от съседстващи по някакви други причини предлози.

Ключови думи: двупредложен; конструкция; предлог; релевантност; семантичен; синтагматика; смислов

Синтагматична връзка между предлози възниква в пределите на словосъчетание, обозначено с термина „полипредложна конструкция“, който може да бъде оспорван (Atanasov 2022, p. 257), но е възприет от повечето изследователи като най-близък до същността на явлениято. Полипредложните конструкции, както е известно, са словосъчетания, в които синтактичните и семантичните отношения между думите се изразяват от два или три предлога в контактна позиция, срв.: *мъж на около тридесет години, шивашки фирми с по около 370 души персонал*. В българския език те функционират предимно в разговорната реч, но не са малко и случаите на употребата им в нормативния (книжов-

ния) език, срв., разговорна реч: – *Довиждане! До в неделя – махаше им тя с ръка*. П. Проданов (РВЕ 1977 – 2015, Т. 4, р.127) и официално обръщение: *Не ни е известно каква е съдбата на „Правилата за достъп до електронните съдебни дела в ЕПЕП“, действали до преди два дни, но по всичко личи те да са били заменени от „Ръководство на потребителя“, достъпно на Портала. Сигнал на адвокати до ВСС (<https://defakto.bg/2023/04/07>)¹.*

Тези конструкции представят, практически, отклонение от нормите за съчетаемост на предлога и естествено предизвикват интереса както на наши лингвисти, така и на чуждестранни българи². Работите, описващи полипредложните конструкции, както отбелязва А. Атанасов (Atanasov 2022, р. 258), действително са малко, но е поставено солидно начало, което съдържа достатъчно интересни наблюдения и логични изводи за тяхната природа. Разбира се, че има и въпроси, които се нуждаят от по-нататъшно и по-задълбочено изясняване. Сред тях може да обособим проблема за механизмите за възникването на двупредложните конструкции.

Като приемаме, че двупредложните конструкции са „счетаения от два предлога, разположени един след друг и образуващи неразривно семантично цяло“ (Boyadzhiev 2013, р. 141), в настоящата статия ще разгледаме този тип конструкции в семантико-синтагматичен аспект, т.е. ще анализираме отношенията между предлозите от гледище на закономерностите на синтагматичната семантика, която се основава на три основни системни правила за съчетаемостта: семантично съгласуване, семантично несъгласуване и семантично разсъгласуване (Gak 1972, pp. 367 – 395). По-нататъшният анализ на българските двупредложни конструкции ще се опира на посочените закономерности, чрез които ще се опитаме:

– да изясним характера на механизмите, обуславящи употребата на предлозите един след друг в рамките на словосъчетанието, в резултат на което и възникват двупредложните конструкции;

– да обособим двупредложните конструкции според тези механизми и да опишем тяхната специфика съобразно семантичните, синтактичните и формалните им особености.

Наблюденията върху съчетаемостта на предлозите в рамките на двупредложната конструкция показват, че те се съединяват по два различни начина, срв.:

а. *чорани до под коляното*, където предлозите имат обща повтаряща се сема – *до* ‘предел на нещо’, *под* ‘предел, разположен по-долу от нещо’;

б. *нека да изразява себе си чрез танци, вместо чрез агресия*, където предлозите нямат обща повтаряща се сема – *вместо* ‘замяна’, *чрез* ‘начин за извършване на нещо’.

Наличието (**а**) и съответно отсъствието (**б**) на общи семи в значенията на предлозите ясно показва, че в семантико-синтагматичен аспект двупредлож-

ните конструкции не са еднородни: в първия случай става дума за семантична връзка, а във втория – за смислова.

Семантичното съгласуване, което е в основата на семантичната връзка, в най-общ план се свежда до възможността две думи да могат да се съчетават, ако в значението на всяка от тях присъства обща повтаряща се сема. Отношенията на семантичното съгласуване са характерни най-вече при съчетаване на синонимни речникови единици, в случая при съчетаване на предлози, които в отделни свои значения са условно пълни (с минимални различия) или непълни (с осезаеми различия) синоними. Съгласувайки се в рамките на конструкцията, чрез семантична връзка двата предлога се превръщат в единен знак с единно значение. Двупредложните конструкции, възникващи по този начин, илюстрират чисто езиков (семантичен) механизъм за поява, тъй като информацията, която извличаме от съчетанието, се опира на „лингвистични знания, т.е. на знания за значенията на думите“ (Kobozeva 2000, p.199).

Пълните синоними притежават тъждествени значения и функционират в еднакви лексикални контексти. Например предлозите *около* и *към*, имат идентични значения³ с една и съща повтаряща се сема – ‘приблизителност’, и се употребяват в контексти, тематически свързани с ‘размер’ и ‘време’, срв.:

а. приблизителен размер: *издирването е дълго около 2 километра – това издирване е дълго към 2 километра;*

б. приблизително време: *понижение на температурите се очаква около средата на януари – сняг се очаква към средата на януари.*

Присъствието на общата сема ‘приблизителност’ е и основание за появата на двупредложна конструкция, срв.: *разхожда се към около 5 километра всяка седмица; ще се затопли отново към около средата на май.*

Чрез същия механизъм възниква например и конструкция със *за* и *по* в тематичен контекст ‘стойност’: *зелето се продава за по лев; продава книжни фунийки с печено слънчогледово семе по за лев.*

В двупредложната конструкция, появила се в резултат на семантичното съгласуване на пълни синоними, едната от повтарящите се семи отпада (зачерква се), но значението и на двата предлога практически се запазва и става значение на конструкцията. Конструкциите от този тип обслужват възникващата в процеса на комуникация необходимост от редупликация.

Срв. например *към около*: *последният курс на единицата е към около 4:30 от автогарата*, където се подчертава неуточнеността, характерна за семата ‘приблизителност’. Срв. още конструкцията със *за по*, значението на която акцентира цена за един предмет: *продава се за по лев.*

Практически съвпадението на семантичните обеми на значенията на пълните синоними предопределя **свободен ред** на разположение на предлозите, т.е. възможна е размяна на местата им: всеки от тях може да заема както пър-

ва, така и втора позиция в двупредложната конструкция, при което трансформацията не променя значението ѝ, срв.:

а. приблизителен размер: *селото е дълго **около към** 2 км – нанесена е дълбока порезна рана с дължина **към около** 9 см;*

б. приблизително време: *промяна във времето се очаква **около към** 5 – 6 септември – руска книжка, издадена **към около** 1910 г.*

Срв. още: *две стаи **за по** един човек – две стаи **по за** един човек.*

Непълните синонимни предлози участват във формирането на двупредложните конструкции, в чието значение общата за двата предлога сема се съпровожда от допълнителни, най-често уточняващи или конкретизиращи семи, принадлежащи на единия от тях.

Такава е например двупредложната конструкция с предлозите *до* ‘предел безотносително към нещо’ и *над* ‘предел относително към нещо’. В резултат на взаимодействието на тези две значения в конструкцията *вода до над коленете* се реализира значението ‘предел на нещо (вода), разположен на място, по-високо от нещо друго (колене)’, което включва както общата сема ‘предел’, така и уточняващата предела ‘по-високо от нещо’.

Срв. още: *дългове **за над** 10 000 лева. Предлозите **за** и **над** означават съответно ‘някакво количество’ и ‘количество, по-голямо от посоченото’.* В резултат – конструкцията придобива значение ‘количество, превишаващо посоченото’.

Семантично единство на предлозите възниква още например и в конструкцията с *под* ‘величина (количество, размер и под.), по-малка от посочената’ и *около* ‘приблизителност на тази величина’:

*Размерът на най-малката опаковка не допуска поставяне на продукти **под около** 2 кг (в зависимост от обема на продуктите). Главно в масивите в Югозападна България ще има слаби валежи от сняг, **под около** 1000 метра – от дъжд.*

При съчетаването на непълни синонимни предлози **редът** на разполагане е фиксиран: на първо място винаги е предлогът, чието значение е с по-широк семантичен обем, т.е. този, в значението на който общата сема не се съпровожда от уточнения, конкретизации и под., срв.: *температурите ще падат и до под минус 12; кара с над 50 км в час.* Срв. също невъзможн.: **температурите ще падат и под до минус 12; *кара над с 50 км в час.*

Двупредложните конструкции с предлози непълни синоними се използват при необходимост от конкретизиране и уточняване на детайли от изказването.

Съгласуването, като семантичен механизъм, поражда двупредложни конструкции, които могат да бъдат определени като семантични. Точно за тях и само за тях важат формулираните от П. Баракова два типа семантични отношения „съчетаване на значения“ или възникване на „уточнено и детайлизирано значение“ (вж. Barakova 2003, p. 371).

Семантичното несъгласуване, което е в основата на смисловата връзка, предполага отсъствие на семантична общност. Такива са обособяваните в българската научна литература двупредложни конструкции, които включват в състава си широкозначен предлог от типа на *вместо*, *освен*, *спрямо* и под.

Ще анализираме няколко предложни конструкции с първи елементи *вместо* (1) и *освен* (2) (3), които са носители на специфични значения с общаващ характер на семантиката, широка референция, експлицитно неизразени връзки със значението на втория предлог. Техните семи 'замяна' (1), 'изключване' (2) и 'добавяне' (3) свидетелстват практически за неограничени възможности да се съчетават с предлози с различни значения – пространствени, временни, причинни, целеви, обектни и т.н., на които не е присъща широка референция.

И като резултат от тази особеност на широкозначните предлози в българския език функционира достатъчно широк кръг двупредложни конструкции със семантично несъгласувани предлози, срв.:

(1) *самолет кацна в Букурещ **вместо в** София; **вместо по** надлез „Родопи“ автобусите ще минават по Бетонния мост; с влак се стига за 40 минути **вместо за** 2 часа; пиесата **вместо на** 10 декември ще се играе на 22 януари; **вместо през** ноември изложението ще се представи в края на септември; немецът се намираше пред арабина **вместо зад** него;*

(2) *маските на закрито отпадат – **освен в** градския транспорт; САЩ забраняват полетите до всички летища в Куба, **освен до** Хавана;*

(3) *детските играчки са забавление **освен за** децата и за възрастните; заразата достигна **освен до** града, още до селата Бърдоква и Вазово; **освен от** мода се вълнуваме и от хубава музика.*

Широкозначните предлози от типа на *вместо* и *освен* притежават способността да привнасят във всяка конструкция свойствения за тях единен смисъл. Във връзка с това свойство на широкозначната дума В. П. Конецка пише, че тя „...или присъединява към единствения си признак признаци от другите думи, или, което е по-често, предава своя признак на разположената до нея дума и по такъв начин ѝ придават ново качество...“ (Konetskaya 1956, p. 98).

Присъединявайки се към някакво предложно съчетание, посочените по-горе предлози действително рязко сменят значението му, но не променят значението на втория предлог. Срв. например няколко конструкции с пространствени предлози:

– *кацна в Букурещ **вместо в** София:* 'замяна на мястото, където е било насочено движението';

– *маските **на закрито** отпадат – **освен в** градския транспорт:* 'изключване на някакво място от групата еднородни';

– *заразата достигна **освен до** града, още **до** селата:* 'включване на някакво място в групата еднородни'.

Очевидно е, че двупредложните конструкции от този тип не отговарят на условието за възникване на единен знак с единно значение, тъй като тук не наблюдаваме като резултат съчетаване на значения или уточняване, детайлизиране на значение. Освен това те се присъединяват не към предлог, а към предложно съчетание. Тяхната съвместна употреба също е продиктувана от невъзможността само с широкозначния предлог да се изразят реални предметни отношения, срв.: *На планина вместо на море.* – * *На планина вместо море; Кацна във Варна вместо в София* – * *Кацна във Варна вместо София*. Срв. още случаи, когато не е възможно да се употреби само широкозначният предлог: *Преборихме се да има нов мост при Русе вместо при Силистра. Трети отишъл при единия си приятел вместо при другия. Вместо при римляните, безредие настъпва при картагенците.*

Всичко казано дотук за семантичното несъгласуване говори за друг тип връзка между широкозначния и втория предлог, която се проявява в рамките на изказването/изречението. При тези двупредложни групи съществува „изискване за съотнасяне с друга част от изречението (друга предложна група): *Освен към себе си, всеки от нас носи отговорност и към другите*“ (Kuneva; Paskalev 2022, p.18).

Тази особеност на разглежданите двупредложни конструкции позволява да ги определим като маркери за релевантност⁴, участващи в организацията на изказването/изречението като смислообразуващи елементи.

От това следва, че формирането на този тип двупредложни конструкции се основава на неезиков тип връзка – смислова, която характеризира изречението (вж. Hudyakov 2000, p. 17) и се опира „не на собствено лингвистически знания“ (вж. Kobozeva 2000, p. 200).

Двупредложните конструкции от този тип възникват като следствие от механизма на смислово обединение и могат да бъдат обозначени като смислови. Предлозите се обединяват на базата на смислова връзка⁵ в пределите на изказването/изречението и се характеризират със съвместимост от гледище на реалните предметни отношения.

Семантичното несъгласуване, т.е. смисловото обединяване не предполага свободно разполагане на предложните компоненти, техният **ред** е строго фиксиран: широкозначният предлог винаги заема първа позиция, срв. невъзмож.: **в освен градския транспорт; *от освен мода се вълнуваме и от хубавата музика* и т.п.

Семантичното разсъгласуване се определя като „наличие в пределите на синтагмата на компоненти, несъвместими от гледище на реалните предметни отношения“ (Gak 1972, p. 110).

Ярък пример за несъвместимост е съседството на предлозите *с без* и *по без*, които едновременно би трябвало да обозначават и наличие, и отсъствие на предмета: *Защо сме с без защита на сайта? Туристи се въргали по без гаци из алеите на курорта.*

Несъвместимостта не предполага съотнасяне с друга част от изречението, т.е. не е налице смислова връзка между предлозите⁶.

В съчетанията от този тип не се наблюдава и семантично съгласуване – предлозите не съдържат общи семи. Срв. например предлога **към** със сема ‘посока’, съседстващ с предлога **около** със сема ‘приблизителност’:

*Общо огънят е бил насочен **към около** 30 населени места, повредени са повече от десет къщи. Библиотекарят спря и без дори да ме погледне, посочи **към около** метър дългия отдел със списания. Кончето е най-грандиозният скален ръб в Пирин. Едната му страна е почти отвесна и гледа **към около** 70-метрова пропаст. Призив за повторна ваксинация **към около** 8600 души.*

Семантична или смислова връзка не откриваме и в следващите примери:

– **с** ‘облекло и под., което някой носи’ – **на** ‘принадлежност’: **С на** мама шапката е най-хубаво;

– **от** ‘част от нещо’ – **на** ‘занимание на определено място’: *Българските културни следи в Италия – част **от на** семинар в Неаполския университет.*

Установяването на разсъгласуване разкрива основната характеристика на съседстващите предлози – отсъствие на семантична или смислова връзка.

Семантико-синтагматичният анализ на двупредложните конструкции дава основание за следните **изводи**.

1. Двупредложните конструкции са резултат от действието на механизмите на семантично съгласуване (езиков фактор) и смислово обединение (неезиков фактор).

2. Между двата предлога съществува семантична или смислова връзка, а може и въобще да липсва такава. Оттук може да се обособят три групи двупредложни съчетания: семантични, смислови и съседстващи, като последните не могат да бъдат отнесени към двупредложните конструкции.

3. Словоредът на двата предлога в конструкцията се определя от характера на семантичния обем на значенията им: при условно равен семантичен обем (пълни синоними) редът е свободен; при различни обеми (непълни синоними и широкозначни предлози) редът е фиксиран – предлогът с по-голям семантичен обем задължително се разполага на първо място.

4. Семантичната и смисловата връзка могат да служат като допълнителен критерий за разграничаването на двупредложните конструкции от съседстващите предлози.

БЕЛЕЖКИ

1. Примерите основно са от публикации в интернет.

2. Вж. например Norman 1978; Bondzholova 1989, 2007; Angelova 1994; Likomanova 1994; Barakova 2003; Georgieva 2012, 2023; Boyadzhiev 2013; Ivanova; Gradinarova 2015; Kuneva; Paskalev 2022; Atanasov 2022 и др.

3. Срв. тълкуването на *около* 'За означаване на приблизителност; към'. (RBE 1977 – 2015, Т. 11, р. 476)
4. За релевантността вж. Kulakova 2023.
5. „Смисловата връзка е такова обективно отношение между два обекта или явления, по силата на което, ако един (едно) от тях (или някакво негово характерно свойство) има отношение към реализацията на някаква потребност на субекта, то и вторият обект или явление също става небезразличен към реализацията на тази потребност и се включва в процеса на нейната реализация“ (Leontyev 1999, р. 122).
6. Впрочем при наличието на съотнасяне с друго предложно съчетание тези предлози могат да формират смислова конструкция, срв.: *Близо 700 000 българи са с без образование или само с начално*.

ЛИТЕРАТУРА

- АНГЕЛОВА, И., 1994. Двупредложни конструкции в разговорната реч. В: РУСИНОВ, Р. (ред.) *Проблеми на българската разговорна реч*, Кн. 2., Велико Търново: УИ „Св. св. Кирил и Методий“, с. 77 – 82.
- АТАНАСОВ, А., 2022. Полипредложни конструкции в предикативна позиция. *Български език*, приложение (видян на: 14 февруари 2023) , с. 257 – 273.
- БАРАКОВА, П., 2003. Наблюдение върху полипредложните конструкции. *Српски језик*, Бр. 8/1 – 2, година VIII, Београд, с. 363 – 375.
- БАРАКОВА, П., 2006. Освободеният дух на предлога. В: СТЕФАНОВ, В, ТИШЕВА, Й, БОЖАНКОВА, Р. (ред.) *Политика на различието, езици на близостта*. София: УИ „Св. Климент Охридски“, с. 330 – 336.
- БОНДЖОЛОВА, В., 1989. Словосъчетания с двойна предложна връзка в съвременния български език. *Език и литература*, 44, (2), с. 59 – 63.
- БОНДЖОЛОВА В., 2007. *В света на българските предлози*. Велико Търново: Фабер, 140 с.
- БОЯДЖИЕВ, Т., 2008. Езиковата ситуация у нас в исторически и съвременен план и европейската езикова политика. *Български език*, кн. 2 (видян на: 30 юли 2023) http://www.balgarskiezik.org/2-2008/T_Boyadzhiev.pdf. с. 5 – 20.
- БОЯДЖИЕВ, Т., 2013. Удвоените предлози и тяхната лексикографска обработка. В: *70 години българска академична лексикография*. София: Проф. Марин Дринов, с. 141 – 147.
- ВЛАХОВА-РУЙКОВА, Р., 2019. Семантични и синтактични особености на някои полипрепозиционални конструкции в съвременния български език. В: *Научни трудове. Филология – Пловдивски университет „Паисий Хилендарски“*, Т. 57, кн. 1, Сб. А, с. 164 – 173.

- ВСЕВОЛОДОВА, М., 2017. *Теория функционально-коммуникативного синтаксиса: фрагмент фундаментальной прикладной (педагогической) модели языка*. Москва: УРСС, 656 с.
- ГАК, В. 1972. К проблеме семантической синтагматики. В: ШАУМЯН С. (ред.) *Проблемы структурной лингвистики – 1971*. Москва: АН СССР, Институт русского языка, 1972, с. 367 – 395.
- ГЕОРГИЕВА, В., 2012. Наблюдения върху полипредложните конструкции и функциите на предложните групи в българското изречение. В: *Научни трудове. Филология – Пловдивски университет „Паисий Хилендарски“*, Т. 49, кн. 1, Сб. А, с. 59 – 66.
- ГЕОРГИЕВА, В., 2023. Семантико-синтактични функции на предлог вместо в полипредложно съчетание. *Електронно списание за хуманистическа Littera et Lingua* (видян на: 28 юни 2023) <https://naum.slav.uni-sofia.bg/en/node/1829>
- ГОЧЕВ, Г.; ГОЧЕВА, С., 2007. О болгарских и русских конструкциях предлог + предложно-именное сочетание. В: *Русский язык: исторические судьбы и современность* (Труды и материалы III Международного конгресса исследователей русского языка). Москва: Московский государственный университет им. М.В. Ломоносова, с. 274 – 275.
- ГОЧЕВ, Г., 2007. Некоторые наблюдения над предложными сочетаемостными фразами в болгарском и русском языках. В: ГОЧЕВ Г. (ред.). *Славянските предлози*. Велико Търново: ИВИС, стр.76 – 85.
- ИВАНОВА, Е; ГРАДИНАРОВА, А., 2015. *Синтаксическая система болгарского языка на фоне русского*. Москва: Языки славянской культуры, 632 с.
- КОБОЗЕВА, И., 2000. *Лингвистическая семантика*. Москва: Эдиториал УРСС, 350 с.
- КОНЕЦКАЯ, В., 1956. Принципы классификации лексических значений слова (к вопросу о системе лексических значений). В: *Ученые записки. МГПИ им. В. И. Ленина*, Т. 93. Вып. 1. Москва: МГПИ им. В. И. Ленина, с. 93 – 107.
- КУЛАКОВА, В., 2023. Теория релевантности Д. Вилсон и Д. Спербера и её актуальность для текста художественного произведения. *Верхневолжский филологический вестник* 2023, № 2 (33). Ярославль: Ярославский государственный педагогический университет им. К.Д. Ушинского, с. 113 – 118.
- КУНЕВА, И.; ПАСКАЛЕВ, Н., 2022. Полипредложни конструкции в съвременния български език. *Известия на Института за български език „Проф. Любомир Андрейчин“*, кн. XXXV, с. 7 – 24.
- ЛЕОНТЬЕВ, Д., 1999. *Психология смысла*. Москва: Смысл, 486 с.

- ЛИКОМАНОВА, И., 1994. Опыт структурного описания двухпредложных конструкций. *Јужнословенски филолог*, Т. Л. Београд, с. 169 – 175.
- НОРМАН, Б., 1978. Предложните съчетания като синтактично явление. (Върху материал от българския и руския език). *Език и литература*, 33 (2), с. 94 – 98.
- РБЕ 1977 – 2015. *Речник на българския език*, Т. 1 – 15, София: БАН.
- ХУДЯКОВ, А., 2000. Проблема смысла в свете знаковой теории языка. *Язык и речевая деятельность*, № 3, Т. 1. Архангельск: Поморский государственный университет им. М.В. Ломоносова с. 1 – 22.

REFERENCES

- ANGELOVA, I., 1994. Dvupredložni konstruktsii v razgovornata rech. V: RUSINOV, R. (red.) *Problemi na balgarskata razgovorna rech*, Kn. 2. Veliko Tarnovo: UI „Sv. sv. Kiril i Metodij“, s. 77 – 82.
- ATANASOV, A., 2022. Polipredložni konstruktsii v predikativna pozitsiya. *Balgarski ezik, prilozhenie* (vidyan na: 14 fevruari 2023) https://www.balgarskiezik.eu/2022/17_ATANASOV%20ATANASOV%20str_257%E2%80%93273_BG.pdf, s. 257–273.
- BARAKOVA, P., 2003. Nablyudenie varhu polipredložnite konstruktsii. *Srpski jezik*, Br. 8/1 – 2, godina VIII, Beograd, s. 363 – 375.
- BARAKOVA, P., 2006. Osvobodeniyat duh na predloga. V: STEFANOV, V, TISHEVA, Y, BOZHANKOVA, R. (red.) *Politika na razlichieto, ezitsi na blizostta*. Sofiya: UI „Sv. Kliment Ohridski“, s. 330 – 336.
- BONDZHOLOVA, V., 1989. Slovosachetaniya s dvoyna predložna vrazka v savremenniya balgarski ezik. *Ezik i literatura*, vol. 44, no. 2, pp. 59 – 63.
- BONDZHOLOVA V., 2007. *V sveta na balgarskite predlozi*. Veliko Tarnovo: Faber, 140 p.
- BOYADZHIEV, T., 2008. Ezikovata situatsiya u nas v istoricheski i savremen plan i evropeyskata ezikova politika. *Balgarski ezik*, kn. 2 (vidyan na: 30 yuli 2023) http://www.balgarskiezik.org/2-2008/T_Boyadzhiev.pdf. pp. 5 – 20.
- BOYADZHIEV, T., 2013. Udvoenite predlozi i tyahnata leksikografska obrabotka. V: *70 godini balgarska akademichna leksikografiya*. Sofiya: Prof. Marin Drinov, pp. 141 – 147.
- VLACHOVA-RUYKOVA, R., 2019. Semantichni i sintaktichni osobenosti na nyakoi poliprepozitsionalni konstruktsii v savremenniya balgarski ezik. V: *Nauchni trudove. Filologiya* – Plovdivski universitet „Paisiy Hilendarski“, vol. 57, no. 1, Sb. A, pp. 164 – 173.
- VSEVOLODOVA, M., 2017. *Teoriya funktsionalno-kommunikativnogo sintaksisa: fragment fundamentalnoy prikladnoy (pedagogicheskoy) modeli yazayka*. Moskva: URSS, 656 p.

- GAK, V. 1972. K probleme semanticheskoy sintagmatiki. V: SHAUMYAN, S. (red.) *Problemy strukturnoy lingvistiki – 1971*. Moskva: AN SSSR Institut russkogo yazayka, 1972, pp. 367 – 395.
- GEORGIEVA, V., 2012. Nablyudeniya varhu polipredlozhnite konstruktсии i funktsiite na predlozhnite grupi v balgarskoto izrechenie. V: *Nauchni trudove. Filologiya – Plovdivski universitet „Paisiy Hilendarski“*, vol. 49, no. 1, Sb. A, pp. 59 – 66.
- GEORGIEVA, V., 2023. Semantiko-sintaktichni funktsii na predlog vmesto v polipredlozhno sachetanie. *Elektronno spisanie za humanitaristika Littera et Lingua* (vidyan na: 28 yuni 2023) <https://naum.slav.uni-sofia.bg/en/node/1829>
- GOCHEV, G.; GOCHEVA, S., 2007. O bolgarskih i russkih konstruktсийah predlog + predlozhno-imennoe sochetanie. V: *Russkiy yazayk: istoricheskie sudybay i sovremennosty* (Truday i materialay III Mezhdunarodnogo kongressa issledovateley russkogo yazayka). Moskva: Moskovskiy gosudarstvennuy universitet im. M.V. Lomonosova, pp. 274 – 275.
- GOCHEV, G., 2007. Nekotoraye nablyudeniya nad predlozhnaymi sochetaemostnaymi frazemami v bolgarskom i russkom yazaykah. V: GOCHEV G. (red.). *Slavyanskite predlozi*. Veliko Tarnovo: IVIS”, pp.76 – 85.
- IVANOVA, E; GRADINAROVA, A., 2015. *Sintaksicheskaya sistema bolgarskogo yazayka na fone russkogo*. Moskva: Yazayki slavyanskoy kulyturay, 632 p.
- KOBOZEVA, I., 2000. *Lingvisticheskaya semantika*. Moskva: Editorial URSS, 350 p.
- KONETSKAYA, V., 1956. Printsipy klassifikatsii leksicheskikh znacheniy slova (k voprosu o sisteme leksicheskikh znacheniy). V: *Uchenaye zapiski. MGPI im. V. I. Lenina*, vol. 93. Vayp. 1. Moskva: MGPI im. V. I. Lenina, pp. 93 – 107.
- KULAKOVA, V., 2023. Teoriya relevantnosti D. Vilson i D. Sperbera i eyo aktualynosty dlya teksta hudozhestvennogo proizvedeniya. *Verhnevolzhskiy filologicheskiy vestnik* 2023, vol. 2, no. 33. Yaroslavl: “Yaroslavskiy gosudarstvennuy pedagogicheskiy universitet im. K.D. Ushinskogo”, pp. 113 – 118.
- KUNEVA, I; PASKALEV, N., 2022. Polipredlozhni konstruktсии v savremenniya balgarski ezik. *Izvestiya na Instituta za balgarski ezik „Prof. Lyubomir Andreychin“*, no. HHHV, pp. 7 – 24.
- LEONTYEV, D., 1999. *Psihologiya smaysla*. Moskva: Smaysl, 486 p.
- LIKOMANOVA, I., 1994. Opayt strukturnogo opisaniya dvuhpredlozhnay konstruktсий. *Juzhnoslovenski filolog*, T. L. Beograd, pp. 169 – 175.
- NORMAN, B., 1978. Predlozhnite sachetaniya kato sintaktichno yavlenie. (Varhu material ot balgarskiya i ruskiya ezik). *Ezik i literatura*, vol. 33, no 2, pp. 94 – 98.

RBE 1977 – 2015. *Rechnik na balgarskiya ezik*, T. 1 – 15, Sofiya,: BAN.
HUDYAKOV, A., 2000. Problema smaysla v svete znakovoy teorii yazayka.
Yazayk i rechevaya deyatelynosty, no. 3, vol. 1. Arhangelysk: Pomorskiy
gosudarstvennayu universitet im. M.V. Lomonosova pp. 1 – 22.

SEMANTIC-SYNTAGMATIC CHARACTERISTICS OF PREPOSITIONS IN BULGARIAN DOUBLE-PREPOSITION CONSTRUCTIONS

Abstract. The semantic-syntagmatic analysis of Bulgarian double-preposition constructions reveals that they are formed through two main mechanisms - semantic (linguistic) and notional (non-linguistic). Semantic constructions are characterised by combinations of prepositions in synonymous relations, while notional constructions arise when a broad-meaning preposition is combined with a prepositional phrase. The synonymous semantic relation of the two prepositions turns them into a single unit with a single meaning. In notional constructions, prepositions do not form a single semantic whole, but rather function as markers of relevance and are involved in the organization of the utterance / sentence as meaning-forming elements. The word order in double-preposition constructions depends on the semantic content of the meanings of the prepositions: in case of relatively similar content, word order is free, while in the presence of a preposition with a broad semantic content, it is fixed, i.e. the preposition with the broader content appears in initial position. The identification of semantic and notional varieties not only helps to systematize double-preposition constructions, but can also serve to distinguish them from prepositions co-occurring for some other reason.

Keywords: double-preposition; construction; preposition; relevance; semantic, syntagmatic; notional

✉ **Prof. Dr. Gocho Gochev**

ORCID iD: 0000-0001-7399-6257

University of Veliko Tarnovo

St. Cyril and St. Methodius

1, Teodosii Tarnovski St

5003 Veliko Tarnovo

E-mail: gochev_g@abv.bg

✉ **Dr. Sijka Gocheva, Assoc. Prof.**

University of Veliko Tarnovo

St. Cyril and St. Methodius

1, Teodosii Tarnovski St.

5003 Veliko Tarnovo

E-mail: sgocheva@abv.bg